

Fehérvasárnap

(„Kishúsvét”, a húsvétot követő vasárnap. „Vándorló ünnep.”)

Az ősi keresztelés, majd később a „komálás”, „komatálküldés”, „mátkálás” napja: a keresztkomák, keresztszülők kiszemelésének ideje. Hanóton „mátkavasárnap”. A régiek hitében csak a húsvéton Krisztusban megújult ember, a benne-vele létező képes életre szóló barátságot kötni. Göcsejben fehérvasárnap délutánján a gyermekek, ifjak, leányok a falu alkalmas helyén, templomnál, haranglábnál, kocsmánál összejőve komát választanak. Az egykorúak és egyneműek ezen szavakkal: „Komáll meg velem!” vagy „Koma, koma, komállunk meg!” – tojáscsereére szólítják fel egymást (ilyenkor a nem vérrokon legények vagy leányok egész életükre testvérré fogadják egymást.) A felszólított, ha a tojás tetszik neki, a komaságot elfogadja és e szavakkal: „mától fogva komák vagyunk!” – tojásaikat kicserélik. A nagyobb lányok a legtöbb helyen a hímes tojást házhoz küldik, kiszemelt lánytársuknak. Egy két (legtöbb esetben három) fehérbe öltözött lány viszi el a tojásokat, koszorúval a fejükön, pántlikás bottal a kezükben. A mátkatálba a tojások mellé egy üveg bort tesznek, az üvegre fonott perecet akasztanak. Ha ketten mennek, mindketten fogják a tálat. A megtisztelt lány a tojásokból kettőt vesz el és egyet ad helyettük, vagy megfordítva. Az így létesült komaságot „tikmony”, vagy „tojáskoma” névvel illetik. A komává fogadás szertartása alatt szigorúan „kegyelmezik”, magázzák egymást. A mátkálás sírig tartott, az öregasszonyok is „mátkámozták” egymást. A halott asszonyt mátkája, komája nyújtóztatta ki. (Városcsombó új, farsangi menyecskei fehérvasárnap menyasszonyi ruhájukban mentek templomba.) Szentsimonon, s az ország számos vidékén az összemátkásodók halálukig magázták, kendezték egymást. A kende, kende szavunk hajdan fényességet jelentett – a másikban lévő fényt látja meg ilyenkor az ember, erre, a jézusi fényre hagyatkozva köttetik a barátság, az Ő parancsán alapuló nem vér szerinti, hanem keresztényi testvériség. Megéreztek, meglátták ekkor egymásban a föltámadt Krisztust, a testesült szeretetet, az örökké tartó barátság pecsétjét, zálogát. Isten jelenléte, Jézus nélkül, csupán emberi akaratból lehetetlen volna egész életre szóló kapcsolatot kötni!

A moldvai csángóknál „mátkaváltó vasárnap” az ünnep neve. Egy-egy lány keres ilyenkor keresztanyát magának. A keresztanya összefogja a lányok kezét, s ezt mondják egymásnak: „Ha ezen a világon voltunk barátok, virisorák (unokatestvérek), másik világon, meg ezen a világon is legyünk mátkások.” Aztán a keresztanya „elvágyja” a kezüket: „Az Isten adjon szerencsét, szerencsés órában legyen!” Gajcsána moldvai magyarjai mátkázó vasárnapján két lány vagy két legény egy-egy piros tojással a kezében ezt mondja: „vére, vére, hótig vére, hótunk után testvér!” – s ezután „csokkantanak”, összeütik a tojásokat, amelyiké összetört azt közösen megeszik, s ezután unokatestvérnek tekintik egymást. Az összetört tojás héját gondosan visszatakargatták az e célra készült hímzett kendőcskébe, és életük végéig megőrizték az ép tojással együtt. A házasság után, az első gyermek kereszteléséhez, ha fiú született a férfi tojáskomáját, ha lány, az asszony tojáskomáját voltak kötelesek első komának (komapárnak) meghívni. Harmadik unokatestvérig kötelesek voltak segíteni egymáson (a vérségi nemzetség bővült ilyen módon lelki rokonsággal; ez a kapocs azonban sokszor erősebbnek bizonyult a vérségi köteléknél is).⁴⁶ Az emberi kapcsolatok eme természetesnek mondható alakulásában – főleg a lelki kapcsolatokkal – Isten alkotta őstársadalmi forma valósult. Az őstársadalmi forma ősképet valósít: kitalálója nem ember, hanem a természetes rend áll helyre olyankor, amikor az összetartozók kinyilvánították és megpecsételték lelki összetartozásukat és ennek „testi” jeleit is adták – képletesen családtaggá fogadták azt is, aki test szerint nem volt a család vér szerinti tagja.

Somlóvásárhely lányai e napon litánia után falut kerülnek „Járj, járj, zöldág” énekkel. A Galga-menti falvakban ezen a vasárnapon kezdődtek a tavaszi „lányséták”. Az utcán énekelve sétáló lányokat a legények is követték, s valamelyik ház előtti teres részen énekszóra, táncre kerekedtek.

Sokfelé fehérvasárnap a gyermek első szentáldozásának ideje.